

Introduktion till temanummer: Transspråkande för en likvärdig skola i svenska utbildningssammanhang

INTRODUKTION

<https://doi.org/10.58714/ul.v19i1.61847>

Jenny Rosén, Boglárka Straszer & Sofia Lindén

JENNY ROSÉN

*Professor i språkdidaktik med inriktning
svenska som andraspråk,
Institutionen för ämnesdidaktik
Stockholms universitet
j.rosen@su.se*

BOGLÁRKA STRASZER

*Professor i svenska som andraspråk, Institutionen
för språk, litteratur och lärande
Högskolan Dalarna
bsr@du.se*

SOFIA LINDÉN

*Universitetslektor i svenska som
andraspråk, Institutionen för språk,
litteratur och lärande
Högskolan Dalarna
nsa@du.se*

Sedan ett decennium har transspråkande varit ett omdebatterat och flitigt använt begrepp inom utbildningsvetenskapliga och språkvetenskapliga sammanhang och engagerat såväl forskare som verksamma pedagoger. I den svenska kontexten innebar den första internationella konferensen, *Translanguaging – Practices, Skills and Pedagogy*, som ägde rum vid Högskolan Dalarna våren 2015 ett ökat intresse för att utforska transspråkande utifrån olika perspektiv (se Cummins 2017). Begreppet etablerades i svenska bruk som *transspråkande* efter att några forskare inom forskarnätverket Translanguaging publicerade en debattartikel på Lisetten med titeln *Transspråkande: En holistisk syn på språk, språkanvändning och språkdidaktik* (se Torpsten et al., 2016).

Detta temanummer riktar fokus mot frågor om transspråkande och likvärdighet i en svensk utbildningskontext vilket syftar på läroplansstyrda skolverksamheter. I Sverige har ett flertal böcker och antologier publicerats med fokus på transspråkande i utbildning och undervisning (t.ex. Aadan et al., 2025; Paulsrud et al., 2018a; Svensson, 2017). Transspråkande respektive translanguaging förekommer som nyckel- eller ämnesord i 18 svenska avhandlingar under perioden 2015–2025, vilket synliggör dess spridning och användning i den svenska kontexten. Med utgångspunkt i en litteraturöversikt av 152 vetenskapliga publikationer, kopplade till svenska lärosäten, riktar Splendido och Agebjörn (2025) kritik mot att transspråkande i den svenska kontexten inte används på ett konsekvent och stringent sätt och definitionerna är inte tydliga. Bidragen i detta temanummer belyser transspråkande i relation till undervisning och inkluderar även frågor om ideologi och transformation. En transspråkande pedagogik har sin grund i teorier om språk och inbegriper oundvikligen frågor om språkliga ideologier likväl som en strävan om att synliggöra och motverka social ojämlikhet. En sådan pedagogik utgår från flerspråkighet som norm snarare än ett bristperspektiv på eleven och dennas erfarenheter. Med detta temanummer vill vi därför särskilt aktualisera transspråkande utifrån kritiska perspektiv med fokus på just likvärdighet och social rättvisa genom empiriska studier om hur transspråkande kan bidra till en likvärdig skola.

Enligt skollagen (1 kap §9) ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket 2024) förtydligas frågan om likvärdighet:

En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. (Skolverket 2024)

Vidare framhålls i läroplanen att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov samt främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper (Skolverket 2024). Vilka språk och vilka sätt att använda språk som en elev har med sig till skolan är av stor vikt för dennes fortsatta språk- och kunskapsutveckling och därmed en fråga om utbildningens likvärdighet. Samtidigt visar flera mätningar att den svenska skolan misslyckas vad gäller att ge elever med migrationsbakgrund en likvärdig utbildning. Elever med utländsk bakgrund har sedan slutet av 1990-talet haft lägre

meritpoäng i årkurs 9 än elever med svensk bakgrund (Skolverket 2025a) och andelen behöriga till ett nationellt gymnasieskolans yrkesprogram var 87,5% för elever med svensk bakgrund och 81,9% för elever med föräldrar födda i utlandet (Skolverket 2025b). Bland elever som har invandrat under skoltiden var andelen behöriga till gymnasieskolan 68,5% för dem som invandrat under årskurs 1–5, medan motsvarande andel var 35,6 % för elever som invandrat under årskurs 6–9.

I det här temanumret utforskar och problematiserar ett antal forskare om och hur transspråkande kan bidra till ökad likvärdighet i skolan. Temanumret har sin grund i den andra internationella vetenskapliga konferensen om transspråkande som hölls vid Högskolan Dalarna 2023. Denna konferens med temat *Translanguaging in the Age of (Im)mobility* (TIM 2023) samlade precis som den första internationella konferensen om transspråkande, *Translanguaging – Practices, Skills and Pedagogy*, i april 2015, ett stort antal engagerade forskare och lärare med intresse för transspråkande utifrån olika perspektiv. Den första konferensen resulterade i de numera väl citerade antologierna, Paulsrud et.al. (2017 och 2018), medan TIM 2023-konferensen har genererat ett temanummer av *Multilingua* (se Paulsrud et al., 2022) med titeln *Translanguaging in the age of mobility: European Perspectives*, ett temanummer av Apples med titeln *Boundaries and belonging in an age of (im)mobility* (Paulsrud & Gheitasi, 2025) samt temanumret i handen. För föreliggande temanummer bjöds konferensdeltagarna att medverka med syftet att fördjupa diskussionen om transspråkande utifrån ett specifikt perspektiv på likvärdighet i skola genom aktuell svensk forskning.

Transspråkande

Translanguaging eller *trawsieithu* utvecklades i en walesisk kontext av Cen Williams för att beskriva en tvåspråkig undervisningspraktik där eleverna rörde sig och översatte mellan kymriska och engelska i samband med olika uppgifter både inom och utanför klassrummet, vilket stärkte elevernas språk- och kunskapsutveckling (Baker, 2001). Begreppet översattes sedan till det engelska *translanguaging* av Baker (2001) och senare till det svenska begreppet transspråkande (Torpsten et al., 2016). Under de senaste femton åren har transspråkande använts såväl som ett teoretiskt perspektiv som ett pedagogiskt förhållningssätt (Mazak, 2017; Cummins, 2021).

Ett transspråkande perspektiv tar sin utgångspunkt i flerspråkiga individers användning och erfarenheter av språk i motsats till en enspråkighetsnorm (García & Kleyn, 2016). García (2009) beskriver flerspråkigas språkanvändning som ”en ständigt föränderlig väv där mönster och övergångar oavbrutet bilda nya kombinationer” (översättning från Svensson 2018, s. 4). Prefixet *trans* riktar blicken just mot denna rörlighet och gränsöverskridande mellan språk och modaliteter medan *språkande* synliggör intresse för språk i användning och som social praktik. Transspråkande riktar således fokus mot ”vad människor gör med sina språkliga och semiotiska repertoarer, snarare än isolerade kompetenser i benämnda språk” (Paulsrud & Rosén, 2019, s. 3, original engelska; se även Paulsrud et al. 2018b, s. 14–15). Därmed utmanas föreställningar om språk som separata enheter likväl som vilka former och funktioner av språkanvändning som är önskvärda i olika kontexter, särskilt inom utbildning.

Även om transspråkande riktar fokus mot språkanvändning har koppling till utbildning och undervisning alltid varit stark. Transspråkande kan å ena sidan förstås som ett teoretiskt perspektiv för att förstå människors språkande och för att synliggöra hur språkliga ideologier och normer som legitimerar vissa språk och sätt att använda språk i skolan skapar och reproducerar social och

epistemisk orättvisa. Å andra sidan kan transspråkande också ses som ett pedagogiskt förhållningssätt för att motverka sådana orättvisor genom att elever och lärare kan använda och utveckla sina språkliga repertoarer som resurser i undervisningen. Dessa perspektiv är överlappande och ett transspråkande pedagogiskt förhållningssätt grundar sig i teorier om språkande som dynamiskt. Utifrån en utbildningskontext definierar García och Kano transspråkande på följande sätt:

Translanguaging can be defined as a process by which students and teachers engage in complex discursive practices that include *all* the language practices of students in order to develop new language practices and sustain old ones, communicate appropriate knowledge, and give voice to new sociopolitical realities by interrogating linguistic inequality. (García & Kano, 2014, s. 261)

Citaten synliggör hur transspråkande innefattar att lärares och elevers olika språk och sätt att använda språk erkänns som legitima i undervisningen likväl som att de ges möjlighet att utveckla dessa och nya språk. Ett transspråkande förhållningssätt inkluderar därmed både social rättvisa, det vill säga att alla språk erkänns och ges värde, och social praktik, det vill säga språkutvecklande undervisning med flerspråkighet som mål. Ett transspråkande perspektiv riktar därmed fokus mot transformation genom samarbete i en strävan efter social rättvisa (García & Kano, 2014; Wei, 2023).

Trots att transspråkande har sin grund i kritiska och dekoloniala perspektiv har det som pedagogiskt förhållningssätt i vissa kontexter kommit att reduceras till ett temporärt arbetssätt innan eleverna kan ingå i en enspråkig praktik. Duarte och Günter-van der Meij (2020) framhåller tre funktioner för transspråkande i en skolkontext: i) symbolisk i form av erkännande, ii) stöttning och en temporär brygga till det dominerande språket och den dominerande kulturen, och iii) epistemologisk och acceptans av olika språkliga praktiker. Dessa olika funktioner inkluderar även olika logiker vad gäller hur transspråkande kan studeras och motiveras. I en översikt av forskning vilka effekter en transspråkande pedagogik har på lärande av målspråket (Huang & Chalmers, 2023) efterlyser författarna mer forskning som riktar fokus mot mätbara resultat och en forskningsdesign som möjliggör tillförlitliga jämförelser (se även Chalmers & Murphy, 2021). En sådan problemformulering blir möjlig genom en förståelse av transspråkande utifrån den andra funktionen, det vill säga som en temporär stöttning och brygga till det dominerande språket eller målspråket. Utifrån ett kritiskt epistemologiskt perspektiv riktas fokus i stället mot att synliggöra och dekonstruera dominerande språkliga normer och möjliggöra för elever att använda olika språkliga resurser i undervisningen. Det kritiska perspektivet synliggörs även av Baynham som menar att "[o]m transspråkande är flerspråkighet underifrån (...) så kan det betraktas som ett kreativt/politiskt projekt *vis á vis* enspråkighetens och den separata tvåspråkighetens normativitet, med andra ord ett sätt att *tala tillbaka*" (kursiv i original Baynham, 2020 översatt av Wedin & Berg, 2025).

Läraren har en central roll för hur ett pedagogiskt förhållningssätt iscensätts i klassrummet och som framhålls av García et al. (2017) behöver lärare utveckla en transspråkande hållning (stance) för att kunna arbeta med transspråkande i klassrummet. En sådan hållning medvetandegör kolonialitet och hur språk används för att förtrycka och marginalisera människor och riktar istället blicken mot andra alternativa epistemologier. En transspråkande pedagogik som inte beaktar detta riskerar att reduceras till ett arbetssätt för ett enspråkigt mål som då upprätthåller rådande språk- och kunskaphierarkier (Kerfoot & Bello-Nonjengele, 2023; se även Paul et al. i detta temanummer).

Sammanfattningsvis kan i likhet med Paulsrud et al. (2018b) konstateras att transspråkande erbjuder en dynamisk bild av två-/flerspråkighet där motstånd mot en enspråkighetsnorm och frågor om social rättvisa är centrala. Utifrån detta innebär likvärdighet en transformering av en enspråkig norm så att flerspråkighet framstår som en resurs och ett mål för skolans verksamhet snarare än att flerspråkiga elever ges stöd för att delta i en enspråkig undervisning. ”En likvärdig utbildning är således en utbildning där alla elever ges möjlighet att använda och utveckla sina språkliga resurser.” (Paulsrud et al., 2018b, s. 16.)

Temanumrets bidrag

Detta nummer av *Utbildning och Lärande* består av tre artiklar. Genom empiriska studier av tre olika utbildningskontexter visar artiklarna hur lärare och elever genom transspråkande kan skapa pedagogiska rum som främjar deltagande och självständighet. Således bidrar artiklarna till att vidga diskussioner om jämlikhet och rättvisa i utbildning och undervisning.

Catarina Schmidt och Lisa Molin skriver i sin artikel *Early Literacy Education in Multilingual Primary School Classrooms: Possible Shifts Towards Empowerment and Citizenship* hur transspråkande pedagogik och begreppet *empowerment* kan tillämpas i tidig läs- och skrivundervisning i flerspråkiga klassrum. Fokus ligger på undervisning som utformas utifrån empowerment och ett transspråkande perspektiv för att främja inkludering och delaktighet. Studien bygger på material från två flerspråkiga grundskoleklasser där två undervisningsinsatser dokumenterades genom två digitala loggböcker och två videoobservationer. Forskarna har undersökt hur möjligheter till empowerment kan uppstå i samband med läs- och skrivinlärning. Resultatet visar att olika dimensioner av empowerment växer fram genom diskussioner och jämförelser av ljud, bokstäver och ord med stöd av flera skriftsystem. Det sker också genom gemensam läsning och diskussion av mångkulturella dikter, samt skapande av egna poetiska texter. Särskilt framträdande är hur empowerment möjliggörs genom elevernas investeringar i sina identiteter, där deras språkliga, kulturella och sociala bakgrunder erkänns och värdesätts.

Temanumrets andra artikel *Transspråkande och epistemisk (o)rättvisa i språkundervisning för vuxna* skriven av Enni Paul, Liz Adams Lyngbäck, Christina Hedman, och Jenny Rosén, belyser transspråkande och dess möjligheter att främja social epistemisk rättvisa. Med utgångspunkt i vuxnas språkinlärning betraktas transspråkande både som ett teoretiskt perspektiv på språk och som ett pedagogiskt förhållningssätt med fokus på hur människor använder sina språkliga och semiotiska resurser. Genom ett kritiskt och ekologiskt perspektiv betraktas språk som en social praktik, där deltagare i undervisningssammanhang aktivt förhandlar och omformar kunskapsinnehåll. Författarna synliggör transspråkande som rörelser mellan olika språkliga modaliteter, inklusive namngivna språk som alltid är kroppsligt förankrade. Vidare undersöks hur multimodala och transspråkande undervisningsmetoder kan främja deltagande och inkludering. De betonar vikten av att synliggöra transspråkande pedagogik för att skapa förutsättning för att främja både social och epistemisk rättvisa.

I temanumrets tredje artikel *Likvärdighet och social rättvisa i modersmålsundervisning: Ideologiska dilemman i modersmål arabiska* studerar Åsa Wedin, Boglárka Straszer och Lovisa Berg frågor om likvärdighet och social rättvisa i modersmålsundervisning i arabiska. Studien utgår från kritiska teorier om språk i utbildningssammanhang med fokus på maktstrukturer och en problematisering av språkliga normer. Det empiriska materialet utgörs av styrdokument på nationell nivå,

lärarintervjuer och klassrumsobservationer. I artikeln betonas behovet av tydligare formuleringar i styrdokument för att ge modersmåslärare stöd i hur olika språkliga resurser kan användas i undervisningen. Författarna visar hur en enspråkig ideologi inom läroplanen leder till att språklig mångfald inte erkänns, vilket skapar orättvisor för elever som inte behärskar den förespråkade varianten av arabiska. Författarna föreslår att lärarna får verktyg för att värdera och bevara språklig mångfald i klassrummet och framhåller att ett främjande av transspråkande i utbildningssammanhang kan skapa möjligheter för både lärare och elever att dra nytta av sina språkliga resurser. Detta kan i sin tur bidra till att modersmålsundervisningen blir mer likvärdig och socialt rättvis.

Detta temanummer utgör alltså en del av de publikationer och konferenser om transspråkande som startade i och med den i flera publikationer uppmärksammade första internationella konferensen som hölls på Högskolan Dalarna 2015. Samtidigt som fokus här riktas mot den svenska utbildningskontexten bygger bidragen i detta temanummer vidare på den stora mängd forskning som har producerats internationellt under det senaste decenniet. Vi befinner oss i en tid där språkliga rättigheter likväl som flerspråkighetens värde alltmer kommit att ifrågasättas och motarbetas. I denna tid är transspråkande kanske mer aktuellt än någonsin. Transspråkande formulerar ett motstånd och ett hopp om en alternativ framtid.

REFERENSER

- Aadan, A.I. (2025). Transspråkande i alla klassrum. *Natur & Kultur*.
- Baynham, M. (2020). Comment on Part 1: Collaborative Relationships. I E. Moore, J. Bradley & J. Simpson (Red.), *Translanguaging as Transformation: The Collaborative Construction of New Linguistic Realities* (s. 15-22). *Multilingual Matters*.
<https://doi.org/10.21832/9781788928052-005>
- Chalmers, H., & Murphy, V. (2021). Multilingual learners, linguistic pluralism and implications for education and research. I E. Macaro & R. Woore (Red.), *Debates in second language education* (s. 66-88). *Routledge*.
- Cummins, J. (2017). Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning i en utmanande tid. *Natur och kultur*.
- Cummins, J. (2021). Rethinking the education of multilingual learners: a critical analysis of theoretical concepts. *Multilingual Matters*.
- Duarte, J., & Günther-van der Meij, M. (2020). 'We Learn Together'—Translanguaging within a holistic approach towards multilingualism in education. I J. A. Panagiotopoulou, L. Rosen, & J. Strzykala (Red.), *Inclusion, education and translanguaging: How to promote social justice in (teacher) education?* (s.125–144). *Springer Nature*.
- Fricker, M. (2007). *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. *Oxford Academic*.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001>
- García, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. *Blackwell Pub*.
- García, O., & Kano, N. (2014). Translanguaging as process and pedagogy: Developing the English writing of Japanese students in the US. I J. Conteh & G. Meier (Red.), *The multilingual turn in languages education: Opportunities and challenges* (s. 258–277). *Multilingual Matters*.
- García, O., Johnson, S. I., Seltzer, K., & Valdés, G. (2017). *The translanguaging classroom: Leveraging student bilingualism for learning*. *Brookes Publishing*.
- Huang, X., & Chalmers, H. (2023). Implementation and effects of pedagogical translanguaging in EFL classrooms: A systematic review. *Languages*, 8(3), 194.
- Kerfoot, C., & Bello-Nonjengele, B. O. (2023). Towards epistemic justice: Constructing knowers in multilingual classrooms. *Applied linguistics*, 44(3), 462–484.
- Mazak, C. (2017). Introduction: Theorizing, Translanguaging practices in higher education. I C. Mazak & K.S. Carroll (Red.), *Translanguaging in higher education: Beyond monolingual ideologies* s. 1–10. *Multilingual Matters*.
- Paulsrud, B., Rosén, J., Straszer, B., & Wedin, Å. (Red.). (2017). *New Perspectives on Translanguaging and Education*. *Multilingual Matters*.
- Paulsrud, B., Rosén, J., Straszer, B., & Wedin, Å. (Red.). (2018a). *Transspråkande i svenska utbildningssammanhang*. *Studentlitteratur*.
- Paulsrud, B., Rosén, J., Straszer, B., & Wedin, Å. (Red.). (2018b). Introduktion. I B. Paulsrud, J. Rosén, B. Straszer & Å. Wedin (Red.), *Transspråkande i svenska utbildningssammanhang* (s.11–25). *Studentlitteratur*.
- Paulsrud, B., & Rosén, J. (2019). Translanguaging and language ideologies in education: Northern and southern perspectives. I S. Brunn & R. Kehrein (Red.), *Handbook of the Changing World Language Map*. *Springer*.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-73400-2_124-1
- Paulsrud, B., Rosén, J., & Straszer, B. (Red.). (2022). Translanguaging in the age of mobility: European perspectives. Special Issue. *Multilingua. Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 41(3), i–iv.
<https://doi.org/10.1515/multi-2022-frontmatter3>
- Paulsrud, B., & Gheitasi, P. (Red.). (2025). Boundaries and belonging in an age of (im)mobility. Special Issue. *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 19(3).

- Skolverket. (2024). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022 (2 uppl.). Skolverket.
- Skolverket. (2025a). Likvärdighet i slutet av grundskolan – en kvantitativ studie av utvecklingen över tid. Skolverket.
- Skolverket. (2025b). Slutbetyg i grundskolan. Våren 2025. Skolverket.
- Splendido, F., & Agebjörn, A. (2025). Definitioner och beskrivningar av translanguaging i svensk forskning – en litteraturöversikt. *Nordand*, 2, 216–231.
<https://doi.org/10.18261/nordand.20.2.7>
- Svensson, G. (2017). Translanguaging i praktik och teori. *Natur & kultur*.
- Svensson, G. (2018). Transspråkande – bakgrund, teorier och praktisknära exempel. Skolverket.
- Torpsten, A-C., Reath Warren, A., Lindahl, C., Siekkinen, F., Straszer, B., Svensson, G., Rosén, J., Allard, K., & Wedin, Å. (2016). Transspråkande: En holistisk syn på språk, språkanvändning och språkdidaktik. *Lisetten*, 2, 32–33.
- Wedin, Å., & Berg, L. (2025). Transspråkande i litteracitetsundervisning. I J. Rosén, B. Ljung-Egeland, A. Norlund Shaswar & Å. Wedin (Red.), *Litteracitet i andraspråksundervisning för vuxna* (s. 355–380). *Studenlitteratur*.
- Wei, L. (2023). Transformative pedagogy for inclusion and social justice through translanguaging, co-learning, and transpositioning. *Language Teaching*, 1–12.
<https://doi.org/10.1017/S0261444823000186>

Vol 19, nr 1 2026

Tema: Transspråkande för en likvärdig skola i svenska utbildningssammanhang

Introduktion till temanummer: Transspråkande för en likvärdig skola i svenska utbildningssammanhang

Jenny Rosén, Boglárka Straszer & Sofia Lindén

Early Literacy Education in Multilingual Primary School Classrooms: Possible Shifts Towards Empowerment and Citizenship

Catharina Schmidt & Lisa Molin

Transspråkande och epistemisk (o)rättvisa i språkundervisning för vuxna

Enni Paul, Liz Adams Lyngbäck, Christina Hedman & Jenny Rosén

Likvärdighet och social rättvisa i modersmålsundervisning: Ideologiska dilemman i modersmål arabiska

Åsa Wedin, Boglárka Straszer & Lovisa Berg